

Сања Стошић

*Факултет за дипломатију и безбедност,
Универзитет „Унион – Никола Тесла“*

УТИЦАЈ ШПАНСКЕ КОЛОНИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ НА ФОРМИРАЊЕ ФИЛИПИНСКОГ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

Сажетак

Културна интеракција до које је дошло током шпанског присуства на Филипинима (XVI–XIX века), допринела је развоју различитих перцепција овог раздобља у савременом културолошком контексту. Ослањајући се на аналитички приступ у идентификацији оних историјских записа који могу да се сматрају објективним изворима за квалитетну интерпретацију шпанске колонијалне политике као креативне силе у формирању филипинског националног идентитета, предмет овог истраживања односи се на тумачење друштвеног и политичког контекста који антиципира колонијалне претензије Шпаније ка Азији и одређује политику шпанске круне ка Филипинима.

У настојању да се кроз призму историјско-политичког дискурса сагледа значај хиспанског раздобља за развој и формирање филипинског културног идентитета, мултидисциплинарним приступом дат је глобални приказ развојног пута Филипина у време шпанске колонизације. Компаративно дескриптивним и критичким методом сагледан је развој различитих друштвених група и у оквиру њих интересних и економских сфера и изведени су закључци о нераскидивом односу моћи, религије и политике као кључним феноменима за раз-

мевање друштвено-политичког преображаја филипинског колонијалног уређења.

Схваћена као израз колективне самосвести, борба за осамостаљењем и изградња националног идентитета приказане су као последице јачања одређених друштвених група и новонасталих народних снага пробуђених управо захваљујући специфичној природи колонијалног контекста.

Кључне речи: Шпанија, Филипини, колонијална политика, местизација, национални идентитет.

УВОД

Сви изворни материјали везани за шпански колонијални период на Филипинима могу хронолошки да се класификују на оне који припадају:

1) периоду хиспанизације (од прве половине XVI до средине XVIII века) када, захваљујући трговини галеона из Маниле, Филипини постају мост између Азије, Америке и Европе;

2) реформистичком добу (од средине XVIII века до 1834. године) када се развијају либералистички модели друштвено-економског управљања и отварају филипинске луке;

3) крају шпанске ере (1834–1898) када јачају националистичке струје и стране колонизаторске силе.¹

Како би предмет истраживања сагледали из различитих перспектива, у раду смо консултовали бројне материјале који нуде различите интерпретације и закључке. Наиме, пре доласка Шпанаца на Филипинима је политички поредак био одређен концептом барангаја (*barangay*) или поглавиштава (*chiefdoms*) који су одржавали поредак у оквиру мањих друштвених заједница, утемељених на хијерархијском моделу управљања и моралном кодексу понашања. Такође, у односу на површину пољопривредно обрадиве земље, филипинско друштво карактерисала је релативно ниска популација, а недостатак дугорочне политичке стабилности одразио се на изразиту контролу радне снаге, због чега је током XV и XVI

1) María Dolores Elizalde Pérez-Grueso, *Economía e historia en las Filipinas Españolas memorias y bibliografía: siglos XVI-XX*, Madrid, Fundación MAPFRE Tavera, 2002, págs. 23-29.

века дошло до учесталог конзумирања гозбене хране међу свим друштвеним класама. На неким ритуалним свечаностима које су организовали поглавари присуствовале су вође и представници елитне класе из других поглавиштава, што је имало за циљ да се створе и ојачају трговински и ратни савези.² Тек почетком XVII века, тј. након што је завршена освајачка фаза и успостављен колонијални апарат, Филипини су заживели као шпанска база која је трговином преко луке у Акапулку и луке у Манили спајала Исток са Западом. Ипак, велика удаљеност Филипина од престонице утицала је на немогућност успостављања потпуне контроле над колонијом и развој колонијалног система који је све до средине XVIII века карактерисала неефикасна администрација, недовољан број Шпанаца и огроман утицај црквених лица.

Крај XVIII века обележила је британска инвазија на Манилу, као и период бурбонске рестаурације и развој свести шпанске краљевине о потреби за реформама и успостављањем другачијег колонијалног система ради очувања Филипина. Истовремено, на политичком плану у Шпанији, почетком XIX века Наполеонова инвазија убрзала је процес еманципације америчких колонија које су стекле аутономију, док су рестаурација и јачање католичке цркве створили простор за разбуктавање грађанских ратова између апсолутиста и либерала. У оквиру новог колонијалног поретка некадашњи монополистички економски модел замењен је либералистичким, а повезаност Филипина са Мексиком уступила је место директној сарадњи са Шпанијом и изградњи самосталне филипинске економије. До друге половине XIX века лука у Манили је већ била отворена за међународну трговину, остварујући приходе из нових извора. На тај начин, развиле су се нове економске и политичке институције, моћ клера је лимитирана, а систем управе је из руку локалне политичке елите препуштен шпанским чиновницима. Ове промене, као и многе друге које је престоница покушавала да уведе у постојећи колонијални систем нарушиле су традиционални начин живота, што је довело до незадовољства радничке класе и избијања побуна. Истовремено, под утицајем просветитељских идеја, новоформирана филипинска интелектуална елита инсистирала је на учешћу у раду шпанског парламента, али је 1869. и 1876. јасно истакнут положај Филипина као колоније. Уп-

---

2) Miguel de Loarca, „Relacion de las Yslas Filipinas”, *The Philippine Islands*, (eds. E. Blair and J. Robertson, Vol. 5), The Arthur H. Clark Company, Cleveland, 1903, p. 34-187.

раво стремљење националиста ка правно-политичкој једнакости са осталим грађанима Шпаније постало је окидач за раздвајање од Шпаније и подстрек за будуће револуционарне снаге у борби за независност.

Како су Филипини искусили више од три века колонијалне владавине, етнографска књижевност овог периода превасходно је настајала као дело свештеника (доминиканских, језуитских, фрањевачких, августинских). Међутим, за разумевање процеса изградње националног идентитета неопходно је ослонити се на холистички модел. Данас је донекле расветљено порекло филипинских народа и извршена је класификација многобројних етничких група. Као назив за аутохтоно становништво планинских предела северног Лузона прихваћен је термин Игороти (**igorrotos**). Овим појмом обухваћене су различите етничке групе попут Ибалоја, Канканајаца, Ифугаоса, Калинга, Апајао народа и Бонтока.³ Упркос томе што су за сада расположиви археолошки подаци контрадикторни, највероватније је да су први становници Филипина били Црнцићи (*negritos*) који су на архипелаг дошли са полуострва Мелаке и из западног дела Нове Гвинеје. Након њих почели су да долазе протомалајски народи из Индије и Кине и других области индонежанско-малајског региона, а затим и културно напреднији аустронезијски народи који су потиснули Црнциће у брда. У том смислу, најизразитија одлика филипинских народа била је јака мултикултуралност аутохтоног становништва оличена у мешању црначке аустролоидне расе, индонежанско-протомалајских народа и разних досељеника.

УСПОСТАВЉАЊЕ КОЛОНИЈАЛНОГ ПОРЕТКА И ПОСЛЕДИЦЕ ХИСПАНИЗАЦИЈЕ

Први Европљани који су стигли на Филипинска острва 16. марта 1521. године били су управо они који су учествовали у Магелановој (Fernando Magellan) експедицији која се искрцала на острву Цебу.⁴ Након што је Магелан заузео острво, склопивши крвни пакт са рацом Хумабоном (Humabon) који је пристао да буде ва-

3) Између већине ових народа нису постојале значајније културолошке разлике осим у случају Ифугаоса и Калинга. За разлику од Калинга који су досегли највиши степен политичке развијености, Ифугаоси су имали најразвијенији религијски систем. Roy Franklin Barton, *The religion of the Ifugaos*, Kraus Reprint, New York, 1969, p. 9.

4) Након досељавања Малежана на Филипинска острва, у XIV веку арапски трговци из Малезије и Борнеа увели су ислам на јужна острва и тако проширили свој утицај ка северу лузонских острва.

зал шпанског краља, филипинско-хиспански савез стављен је на пробу нападом раце Лапу-Лапуа (Lapu-Lapu) са суседног острва Мактан током кога је Магелан изгубио живот.⁵ Ипак, тек са доласком експедиције Виљалобоса (Ruy López de Villalobos) архипелаг је назван Филипинима у част будућег краља Филипа II (Felipe II), а право освајање започето је 1565. године доласком Легаспијеве (Miguel López de Legaspi) експедиције из Мексика.⁶ Током наредне две године Шпанци су се посветили подизању насеобина на повољном терену и успостављању колоније путем мирољубивог преобраћања становништва. Легаспи је 1569. године постао гувернер и главни управник Филипина (*gobernador y capitán general de Filipinas*), а захваљујући трвењу локалних поглавара брзо је успео да над већином малих независних острвских заједница оствари контролу и уведе систем енкомијенде (*sistema de encomiendas*), тј. облик централне владавине до тада непознат на овим просторима.⁷ За кратко време Легаспи се показао као веома способан управник који је успео трговинске односе са другим народима, нарочито са Кинезима, и до 1571. године основао је престоницу Манилу.⁸ Подигавши престоницу која је обезбеђивала изврсну луку у

5) Antonio M. Molina, "Provincia, sí; Colonia, no", *La Revista de Comunicación de la SEECI*, DOI: <https://doi.org/10.15198/seeci.1998.1.81-92>, 28/ 03/ 2015

6) После четири неуспела покушаја повратка у Нову Шпанију преко Пацифика организована је експедиција која је поверена Легаспију. Главни циљ ове експедиције није било оснивање насеобине на Филипинима, већ проналажење повратне руте преко Пацифика.

7) Да би успоставио нову колонију, Легаспи је прибегаво систему енкомијенде преузетим у складу са нормама у Новој Шпанији и Перуу 1572. године. Иначе, реч *encomienda* потиче од шпанске речи *encomendar*, што значи поверити. Заправо, систем енкомијенде подразумевао је да се локални становници као награда повере земљопоседнику, односно истакнутом војнику или поверенику шпанске круне који је заузврат имао обавезу да брине о њима, образује их и преобарти у католичанство. На основу тога, енкомендеро је имао право да убира порез од урођеника и ангажује раднике, али није имао политичку власт. Иако је систем енкомијенди почео да се напушта већ у другој половини XVI века, на Филипинима је опстао све до краја XVIII века. Оно што је битно имати на уму јесте чињеница да иако је овај систем првенствено требало да омогући административну организацију колоније и ширење католичанства, у пракси је деловао као опресивни маханизам власти.

8) За разлику од америчког модела колонизације, Легаспи је уместо употребе силе и насиља изабрао склапање савеза са локалним становништвом. На тај начин, првобитни механизам помоћу кога је Легаспи омогућио снабдевање шпанске енклаве и придобио поверење урођеника темељио се на куповини намирница и других добара или тзв. бандала (*bandala*) на основу чега се временом уобличио систем расподеле новца, а почетни отпор првих барангаја је савладан. Придобијени урођеници су прихватили суверенитет Шпаније, а са тим и плаћање пореза у замену за заштиту од непријатељских барангаја. Luis Alonso Álvarez, „Repatriamientos forzosos y economía en las islas Filipinas bajo dominio español, 1565-1815”, (En M. Menegus, comp.), *El repatriamiento forzoso de mercancías en México, Perú y Filipinas*, Instituto de Investigaciones Dr José María Luis Mora, México, D.F., 2000, págs. 190–191.

Манилском заливу и није била удаљена од лузонских пиринчаних поља као главних извора хране,⁹ Манила је брзо постала центар шпанске цивилне, војне, религиозне и комерцијалне активности захваљујући чему су Шпанци осигурали своју позицију.¹⁰ Иако су убрзо почели да ничу и други градови као што је Фернандина, Нови Касерес, Нова Сеговија, Пангасинан, Кавите, Аревало и сл., Манила се изградила као главно урбано и комерцијално средиште хиспанизације.

На основу прикупљеног данка, процењено је да је у време шпанске колонизације број становника на Филипинима био 667.612. Иако су овом приликом у обзир узети само становници низија Лузона и Висаја, рачунајући и житеље из планинских области и непокорене муслимане, укупан број становника на предколонијалним Филипинима још увек није прелазио милион.¹¹ Међутим, због неразвијености административног апарата који је почињао на систему енкомијенди нису формиране веће насеобине Шпанаца. Наиме, експлоататорски систем енкомијенди подразумевао је присуство малог броја краљевских званичника и лимитиран број енкомендероса јер је заправо одабрана локална политичко-економска елита (*principales, gobernadorcillos* или *cabezas de barangay*) обављала њихов посао спроводећи контролу принудних радова и убирући порез за краљевину.¹² Злоупотреба права енкомендероса и овлашћења градоначелника, црквених лица, па чак и самих представника локалне власти, била је пропратна појава која је подразумевала израбљивање домаћих пољопривредника и фискалне наме-

9) Пре него што је кренуо у освајање Маниле, Легаспи се са Панаја вратио на Цебу да би у граду населио шпанске брачне парове из Нове Шпаније. Наиме, на Филипинима је почетком колонизације било веома мало Шпањолки и женска популације је незнатно почела да расте тек када се у Мексику раширио глас о успеху Легаспијеве експедиције. Оснивајући градове и успостављајући систем енкомијенди, Легаспи је успоставио први порески систем у земљи и 1571. године претворио је Сан Мигел на Цебуу у филипинско-хиспански градић настањен са педесетак брачних парова.

10) Изградња Маниле одвијала се у складу са шпанским ренесансним стилем типичним за Индије и геометријским, правоугаоним уличним мрежама сличним уређењу догора римских легионара. Од првог момента Шпанци су започели изградњу манилске тврђаве (*fortificación de Manila*) тако што су на остацима бедема које су подигли муслимани првобитно саградили дрвено утврђење. Постојале су четири главне улице које су повезивале градске блокове и водиле до главног трга. María Lourdes Díaz-Trechuelo Spinola, *Filipinas: La Gran Desconocida (1565-1898)*, EUNSA, Pamplona, 2001, págs. 78, 186.

11) Renato Constantino, *The Philippines: A Past Revisited*, Tala Publishing Servies, Quezon City, 1975, p. 29.

12) Patricio Hidalgo, *Encomienda, tributo y trabajo en Filipinas, (1570-1608)*, Edición Polifemo, Madrid, 1995.

те као основна средства за опстанак шпанске администрације на тако удаљеној територији. Будући да су били главни представници краљевства, мисионари и енкомендероси су за кратко време постали ривали јер су свештеници пријављивали злоупотребе енкомендероса при наплати пореза.¹³

Иако су предколонијалне главешине морале да се адаптирају на колонијални поредак, овакав систем им је омогућавао да задрже политички статус. Упркос томе што је гувернер и главни управник Филипина номинално следио наредбе Савета Индија из Мадрида, сам колонијални апарат зависио је од вицекраљевства Нове Шпаније. Осим тога, становници одређених делова архипелага нису прихватили колонијалну власт, а Шпанија није имала моћ да освоји сва удаљена острва Филипина, те је колонијални систем морао да буде прилично флексибилан у односу на локалне власти и утицај мисионара.¹⁴ Најнасељеније области налазиле су се на северу, тј. ближе престоници – на територији Илокоса и Кагајана. По броју становника на Висајиима су најнасељенији били Панај у Цебу, затим Негрос, Минодоро и Бохол. Временом је у Манили ојачала кинеска заједница чији чланови су се махом женили мештанкама, те је број кинеских местика био у сталном порасту.¹⁵

- 13) Пошто насељени барангаји нису били профитабилни, данак је плаћан пиринчем, сољу, кокошкама, свињетином, пићем и сл., а енкомендероси су произвољно приписивали овим намирницама нижу тржишну вредност и продавали су их скупље у Манили. Такође, намерно су варали при откупу робе, а војници су брутално вршили наплату и када би жетва била лоша. У случају да нису могли да наплате порез, енкомендероси су искоришћавали радну снагу урођеника, развијајући тако једну врсту дужничког ропства. Због тога су још први мисионари 1570. године осудили ову праксу, на основу чега је Филип II 1574. године донео наредбу којом је шпанским држављанима забрањено да локално становништво подвргавају било каквим облицима ропства. Изузети од ове наредбе били су муслимани (*Moros of Mindanao*) као потенцијално реметилачки фактор у ширењу јеванђеља, а до почетка XVIII века, систем енкомијенде добрим делом замењен је административним провинцијама. Horacio de la Costa, „Church and State in the Philippines During the Administration of Bishop Salazar, 1581-1594”, *The Hispanic American Historical Review*, 30/3, 1950, 320–321.
- 14) Припадници клера имали су огроман утицај на урођенике, јер су, у односу на остале Шпанце, свештена лица уживала несумњив углед и привилегије додељене од стране круне. Овакав третман био је логична последица чињенице да су свештеници заправо били једини стални становници на Филипинима и непоколебљива подршка успостављању шпанске власти. Осим тога, окупљајући Филипинце који су у време доласка Легаспија живели у раштрканим, малим заједницама, свештеници су ти који су највише допринели насељавању становништва, урбанизацији и утемељењу колонијалног апарата. John Leddy Phelan, *The Hispanization of the Philippines: Spanish Aims and Filipino Responses, 1565-1700*, University of Wisconsin Press, Madison, 1967.
- 15) Реч је о погрдном називу којим су Шпанци означавали припаднике фуџијанске трговачке заједнице. Сам појам *sanlegy* настао је као последица погрешног изговора *chang lai*, тј. они који долазе често или *shang lai*, тј. они који долазе да тргују. Manuel Ollé, *La empresa de China: de la Armada Invencible al Galeón de Manila*, Acatilado, Barcelona, 2002, págs 244, 263.

У свакој насеобини основан је парохијски дом, вођен искључиво припадницима шпанског клера, а касније, и аутохтоним свештенством.¹⁶ Поред мисионарских активности везаних за јеванђелизацију, парохијанци су такође учествовали у избору гувернера и имали су контролу над локалним представницима власти. Осим енкомијенде, на основу које се од локалног становништва наплаћивао краљевски данак (*tributo real*)¹⁷ и подразумевале обавезе служења (*los polos* и *las bandalas*),¹⁸ други економски стуб колоније почивао је на уносној трговини галеона из Маниле (*galeón de Manila*), познатих и као бродова из Акапулка (*las naos de Acapulco*) или кинеских трговачких бродова (*las naos de China*). Непрофитабилност колоније, као и вишегодишњи рат са Холандијом у XVII веку и стални сукоби са Маварима, скоро да су проузроковали банкрот колонијалног трезора, али је дефицит на годишњем нивоу покриван субвенцијама или тзв. ситуадом (*situado*) из Мексика,¹⁹ а пошто није било директне трговине са Шпанијом, приход је оствариван на основу транспацифичке поморске трговине галеонима који су испловљавали из Маниле и Акапулка, преносећи добра и сребро из Америке које су размењивали за кинеску свилу и зачине са југа које су потом слали у Акапулко и Европу.²⁰ Због могућности брзе зараде, поморска трговина привлачила је Кинезе који су у Манили држали монопол над локалном трговином. Иако су пре Шпанаца Кинези вековима трговали са Филипинцима, све до освајања Кинези се нису трајно насељавали на острвима. Пошто

16) Осим барангаја, друга најважнија јединица локалне управе било је урођеничко село (*pueblo de Indios*) које је у модерном смислу претеча општине. У XVII веку ова урођеничка заједница заправо је била главна насеобина или град (*cabecera*) са жупном црквом. Сеоској општини је било припојено неколико сеоских крајева (*visitas* или *barrios*) које је обилазио свештеник из главне насеобине. John Leddy Phelan, *The Hispanization of the Philippines: Spanish aims and Filipino responses, 1565-1700*, нав. дело, стр. 124.

17) *Tributo real* је порез који је у почетку износио осам реала, а његова вредност могла је да буде исплаћена у зачинима, храни, племенитим металима или другим добрима и услугама које је свака породица била дужна да пружа. Касније је исплата пореза била могућа и новцем.

18) Урођеници су имали обавезу да учествују у јавним радовима током неколико дана у години, раде на бродоградилшту или у време сукоба као веслачи. Ове врсте услуга биле су познате као *polos*, док се појам *bandala* односио на трговину. Julia Celdrán Ruano, *La configuración del sistema jurídico hispano en las Islas Filipinas: orígenes y evolución (siglos XVI-XVIII)*, Интернет, <http://revistas.um.es/analesderecho/article/view/117981>, 28/01/2017.

19) Ситуадо је било сребро које су као субвенције мексичке власти слале управи Маниле и чији је износ прелазило 200.000 пезоса годишње.

20) William Lytle Schurz, *El Galeón De Manila*, Ediciones de Cultura Hispánica, Madrid, 1992, pág. 27.

је већ током првих деценија шпанске владавине у Манили било више Кинеза него Шпанаца, да би их контролисали Шпанци су прибегавали боравишним рестриктивним мерама,²¹ породичном депортовању и чак употреби силе, што је у неколико наврата резултирало немирима.²² У сваком случају, кинеска радна снага и трговина са Кином значајно су допринели развоју шпанске колоније и до краја XVI века Манила је као лидер у трговини са Кином, Индијом и Источним Индијама, постала водећи трговински центар целе Источне Азије. Удаљеност од матичног краљевства и оскудица у високо цењеним добрима попут племенитих метала утицале су на смањени број досељеника у односу на прилив миграната који су стизали у Нову Шпанију, што је довело до интензивније местизације и самим тим брже хиспанизације Мексика.²³ Насупрот томе, местици на Филипинима били су потомци источних Индијанаца, тј. филипинских домородаца или Кинеза (*mestizos de sangley*) који су се населили у кинеској четврти Паријан и функционисали као посредници у трговини робом која је стизала галеонима из Кине, Јапана, Индије, Америке, Европе итд. Иако је у односу на хиспанску, кинеска заједница била знатно бројнија, од половине XVIII века према местацима и досељеницима ојачајала је одбојност. Наиме, током XVII века кинески местици који си били добри трговци, пољопривредници и занатлије, постали су непожељни конкуренти локалном становништву.²⁴ У том смислу, како су током

21) Као порез својствен искључиво Филипинима и један од најважнијих за краљевски трезор Маниле, издвајала се такса наплаћивана Кинезима за добијање боравишних дозвола по завршетку године и обављању трговинских активности. María Lourdes Diaz-Trechuelo Spinola, *Filipinas: La Gran Desconocida (1565-1898)*, нав. дело, стр. 109.

22) Као на пример, од 1603. до 1762. године када је дошло до масакра Кинеза који су због увећања популације постајали се омраженији. Bernal Díaz del Castillo, *The true history of the conquest of Mexico*, Mich.: University Microfilms, Ann Arbor, 1966.

23) Од хиспанског континента који се налазио на архипелагу велики део долазио је са територија хиспанске Америке и тек крајем XIX века забележен је већи прилив Шпанаца који су долазили на Филипине углавном на краћи временски период у жељи да згрну што већи профит. Оваква ситуација учинила је да шпанско културно наслеђе на овим просторима буде прожето дубоким латиноамеричким утицајима као саставним делом филипинског културног идентитета. Florentino Rodao García, *España y el Pacífico*, Agencia Española de Cooperación Internacional en colaboración con la Asociación Española de Estudios del Pacífico, Madrid, 1989.

24) Тек 1755. године направљен је попис кинеског становништва и спроведено је њихово протеривање. Упркос томе, и током наредних година кинески трговци који су долазили у Манилу остајали су на острвима и 1758. год. за кинеско становништво чији је број опет био у порасту на десној обали Пасига направљен је нови гето *alcaiceria* или Сан Фернандо. Alfonso Felix, *The Chinese in the Philippines*, Solidaridad Pub. House, Manila, 1966

Седмогодишњег рата²⁵ и окупације Маниле Кинези помагали енглеским окупаторима, по завршетку рата шпанске власти одлучиле су да протерају Кинезе, чак и оне који су примили хришћанство, а нису били у брачној заједници.²⁶ Међутим, протеривање Кинеза 1773. године имало је негативне последице, па је убрзо донет декрет којим је дозвољено да се 4.000 преобраћених Кинеза који су се бавили земљорадњом, узгајањем свиле и ткањем, рударством и металуршким пословима, производњом керамике и порцелана, бојењем, лакирањем и сл., врати на Филипине.

Имајући у виду да је цео процес колонизације спроведен без превелике употребе насиља и уз присуство малог броја шпанских војника, зачуђујућа је индолентност урођеника који нису пружали организовани оружани отпор страном окупаторској сили. Овакав скоро спонтани вид хиспанизације и прожимања аутохтоне и хиспанске културне матрице може се протумачити као последица свесне тежње локалног становништва, или бар филипинске политичке елите, ка жељи за бржим развојем политичке економије, али и као последица изразитог верског синкретизма који је на Филипинима довео до филипинизације католичанства.²⁷ У великој мери филипинско племство састојало се од владара по наследној линији и низа званичника који су такође уживали у законским привилегијама високог друштва. Наиме, осим главног судије (*gobernadorcillo*) урођеничких општина, постојали су бројни функционери који су били део бирократско-деспотског тела. Органи локалне самоуправе којима су управљали припадници локалног племства, никада нису имали статус скупштинског дома или општинских већа (*cabildos*, *ayuntamientos* или *concejos*), већ сеоских судова (*tribunales de los pueblos*), али су једном годишње учествовали у избору општинских судија. Другим речима, власт се формирала поштујући прин-

---

25) Седмогодишњи или Трећи шлески рат (1756–1763) био је у ствари оружани сукоб великих сила: Пруске, Велике Британије, Хановера (касније и Португала) против Аустрије, Француске, Русије, Саксоније, Пољске и Шведске (касније и Шпаније и Краљевства девету Сицилија). Енглеска је 1762. године заратила са Шпанијом која је била савезница Француске и Британци су заузели Манилу. Рат је окончан потписивањем Париског мира 1763., а Британци су се повукли из Маниле 1764.

26) Пошто је 1766. године наређено да сви Кинези који су помагали Енглезима напусте Манилу, како би избегли прогон, Кинези су се женили Филипинкама, док је деци млађој од 12 година било дозвољено да остану са мајкама. Такође, укинута је издавање боравишних дозвола и сви Кинези који су долазили да тргују морали су по завршетку посла да напусте архипелаг. María Lourdes Díaz-Trechuelo Spinola, *Filipinas: La Gran Desconocida (1565-1898)*, нав. дело, стр. 174.

27) John Leddy Phelan, *The Hispanization of the Philippines: Spanish aims and Filipino responses, 1565-1700*, нав. дело, стр. 79–81.

цип ротације и након процеса интерне контроле, судије су могле да буду реизабране. Ипак, у пракси су се политичке функције често преклапале, па се дешавало да поглавари истовремено буду и судије, а црквењаци су обично били бивше општинске судије. Оваква структура локалне самоуправе није се мењала све до краја XIX века.²⁸ Долазак Шпанаца променио је друштвено уређење архипелага јер су Шпанци укинули ропство и пљачкашке нападе других народа, те вође више нису имале потребу да награђују своје следбенике (*timawas* и *maharlikas*) за ратне услуге. Осим тога, свима је наређено да се баве пољопривредом, што је довело до побољшања животног стандарда.²⁹ Расељавање од око 100.000 људи представљало је огроман искорак, а до 1590. год. економски односи између барангаја у потпуности су промењени, што је довело до пада популације, напуштања поља и усева и прекида међуострвске трговине. Прилив људства на острва (војника, мисионара, чиновника и трговаца) пореметио је равнотежу и створио већу потребу за храном, због чега је расељавање барангаја подразумевало нови начин расподеле и обраде земље. Стога је свакој породици додељиван посед за кућу у граду и парцела обрадивог земљишта на периферији, али урођеници нису као раније имали право да пренесу поседе на њихову децу јер је оно припадало шпанском краљу. Да би се повећала производња приноса и хране, урођеници су осим рада у пољима, морали да узгајају и кокошке, свиње, саде на својим имањима воће и формирају газдинства (*haciendas*).³⁰

Насупрот томе, поглавари или вође (*datus*) задржали су повлашћени статус, делујући као посредници између колонизатора и колонизованих. Приликом расељавања барангаја и формирања градских насеобина (*cabeceras*) вође које су успеле да убеди своје следбенике да се добровољно преселе добијале су места помоћника у градској управи или нижих чиновника (*cabeza de barangay*). На овај начин издвојила се нова нативна политичка елита (*principalia*) сачињена од бивших вођа и њихових потомака који су живели на централним локацијама. Припадници ове класе преузели су одговорност за прикупљање и предају пореза шпанским властима, а заузврат, они и њихови најстарији синови нису имали обавезу да

28) Исто, стр. 114.

29) William Henry, *Barangay: sixteenth-century Philippine culture and society*, Ateneo de Manila University Press, Quezon City, Manila, Philippines, 1994, p. 132.

30) Patricio N. Abinales and Donna J. Amoroso, *State and society in the Philippines*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham [etc.], 2005, p. 61.

плаћају порез и учествују у принудном раду. Истовремено, позиција на којој су се налазили пружала им је могућност да се обогате наплаћујући суму већу од прописане, чиме су припадници ниже класе постајали њихови дужници, а како Шпанци нису јасно дефинисали питање својине над земљиштем, проширили су своје поседе. Под изговором да им је земљу доделила шпанска краљевина, *principalía* је усвојила нови концепт закупа земљишта захтевајући да оно што је некада било заједничко земљиште брангаја добије статус приватног власништва. Тако су у име краља први гувернери Филипина давали мање парцеле појединим Шпанцима који су на њима узгајали стоку из Кине да би задовољили потребе колонизатора за месом. Након што су се проширила, на овим имањима се касније развила и пољопривредна производња. У том смислу, за разлику од прехиспанских Филипина на којима су једино пољопривредни производи имали вредност, по доласку Шпанаца промењен је став везан за питање приватног власништва.³¹

БУРБОНСКЕ РЕФОРМЕ

Учестали напади енглеских гусара који су пљачкали бродове у близини западних обала Америке и отимали робу кинеских трговца у близини Калифорније, учинили су да током XVIII века Пацифик изгуби статус „шпанског језера“.³² Како је након смрти Карла II 1700. године Шпанија остала без престолонаследника, започет је период борбе за владавину шпанским краљевством које је тада уз Шпанију обухватало скоро целу Италију и Низоземску, као и бројне прекоокеанске територије, од Мексика до Филипина. Крајем XVIII века Шпанија је била приморана да преиспита управљање Филипинима јер су актуелна дешавања у свету нарушила свакодневицу изоловане шпанске колоније. Наиме, успон Британије и привремени губитак Маниле јасно су указали на слабост краљевине у одбрани далеке филипинске колоније. Осим тога, дешавања на светској сцени показала су да колонијална економија ни не постоји јер су европски трговци и шверцери избацили Шпанију и остварили директну трговину са Кином чиме је трговина галеона – некадашња окосница економског живота Филипина, практично оконча-

31) Onofre D. Corpuz, *An economic history of the Philippines*, University of the Philippines Press, Quezon City, 1997, p. 27.

32) Или *El lago español*. Luis Laorden Jiménez, *Navegantes españoles en el Océano Pacífico: la historia de España en el gran océano que fue llamado lago español*, L. Laorden, Madrid, 2014.

на. Развој индустријализације и светске потражње за различитим сировинама довели су до слабљења шпанске империје, а уместо трговине галеона наметнуо се нови економски модел заснован на експлоатацији пољопривредних и минералних ресурса.³³ Под оваквим околностима, неексплоатисана земља постала је важан ресурс, а Манила и други лучки градови тежили су томе да постану професионални комерцијални центри који би ујединили урођеничке, шпанске и кинеске трговце и створили јединствену колонијалну економију модерних Филипина. За разлику од Хабзбуршких владара, од тренутка доласка на шпански престо Бурбони су настојали да наметну нови модел централистичке државе, а започете реформе достигле су врхунац по завршетку Седмогодишњег рата. У том смислу, током владавине Филипа V и Фернанда VI направљени су тек први, мали помаци ка амбициозним реформама које ће бити спроведене под влашћу Карлоса III.³⁴

Да би се стимулисао развој приватне трговине, провинцијским управницима и војним гувернерима укинута су трговинске повластице.³⁵ Иако су на овај начин Шпанци добили шансу да учествују у трговини филипинским пољопривредним производима, кинески досељеници наметнули су се као главни узгајивачи усева намењених извозу. Административна служба (*intendencia*) требало је да допринесе побољшању јавне управе путем успостављања новог тела сачињеног од компетентних функционера који би деловали независно од вицекраљева и судова и имали широка овлашћења, а са циљем да се стане на пут неефикасности и злоупотребама које су вршили провинцијски управници и градски начелници и побољша систем наплате пореза и прихода. Систем административних службеника јавне управе успостављен је тек по завршетку рата, тј. 1784. год. када је именован први управитељ или интендант

---

33) Захваљујући развоју аграрне револуције и технолошким иновацијама (изуму парне машине, пароброда, парне локомотиве) постављени су темељи за развој индустријске револуције која је довела до раста градског становништва и корених друштвених реформи.

34) María Lourdes Díaz-Trechuelo Spinola, *Filipinas: La Gran Desconocida (1565-1898)*, нав. дело, стр. 168–169.

35) Међу важним пореским реформама посебно је било значајно успостављање државног монопола над дуваном који је 1782. год. почео да се примењује само у неким провинцијама, а касније се проширио и на друга острва Лузона, као и успостављање пореза на промет који раније није постојао. Првог маја 1779. год. почела је да ради царина у Манили која је осим пореза на промет почела на наплаћује и друге порезе (порез на алкохолна пића, месо, комунални порез, порез на борбе петлова итд.) које је пре *Real Hacienda* наплаћивала преко својих службеника.

који је направио план поделе архипелага на четири или пет управних провинција: Лузон који би обухватио провинције Илокоса, Камаринска острва, Манила, затим Цебу и Панај између којих би била подељена острва Висаја и Минданао, а Манила је могла да буде припојена провинцији Камаринес. Иако је овај план одобрен од стране Краљевине, систем управних провинција укинут је 1787. год. и тек током XIX века поново је успостављен.³⁶

Захваљујући активностима и пројектима које су на Филипинима покренули гувернери просветитељског деспотизма, усмерени ка секуларизацији и преображају друштва крајем XVIII века дошло је до економског успона Маниле. Осим тога, чињеница да су Манила и Кавите лако освојени од стране непријатеља, нагнала је градске власти да покрену изградњу манилског утврђења које је завршено 1785. године. Такође, у ово време покренута је изградња богословског института (*Seminario Conciliar*) за обуку секуларног свештенства, а већ је била у функцији краљевска болница за Шпанце, затим болница фрањевачког реда за Филипинце и болница *San Juan de Dios*. Манила је била живописан град који је оживљавао током априла и маја када су у залив стизале кинеске цунке са оријенталним производима и галеон из Акапулка који је из Нове Шпаније доносио приходе остварене трговином и функционерске плате, званичну преписку између Филипина и Шпаније, као и приватну пошту родбине и вољених који су остали у Краљевини или Мексику и вести о светским дешавањима.³⁷ У периоду од 1784. до 1785. године изграђено је шеталиште које је окруживало зидине Маниле. Током последње деценије шеталиште (корзо) је постало омиљено место грађана. Истовремено, посвећено је пуно пажње урбанистичким проблемима и безбедности грађана, асфалтиране су многе улице, направљени први тротоари, асфалтиран је и главни трг на коме је засађено цвеће и дрвеће, постављена је улична расвета и изнета иницијатива да се оснује астрономска опсерваторија, пилотска академија и школа цртања.

Да би се ограничио црквени утицај, 1789. године под надлежност провинцијског управника потпала је и функција поглавара барангаја. Утемељен на начелима либерализма, реформаторски програм подразумевао је модернизацију фискалне политике, прив-

---

36) Исто, стр. 234–237.

37) Због удаљености од Шпаније ове вести су углавном на Филипине стизале годину дана касније, а у случају привремене обуставе пловдбе галеона, понекад су биле и старије.

реде, јавне управе, војске и образовног система у колонији.³⁸ Међутим, упркос јачању буржоазије и модернизацији економије, реформаторским напорима посебно се противио шпански клер. Припадници свих мисионарских редова имали су поседе и стоку коју су чували, али нису желели да прикажу своја средства. Обрадиву земљу којом су располагали свештеници су изнајмљивали урођеницима које су експлоатисали на разне начине. Иако је до почетка XVII века христијанизација унапредовала, под утицајем протестантизма и модернизма током XVIII века у Европи су преовладале просветитељске идеје ослоњене на разум и критичко размишљање. Због увећане вредности земљишта прекривеног усевима, црквени редови подигли су трошкове изнајмљивања, директно умањујући приход од закупаца имања. Како су већ били незадовољни због корупције, пореза и црквених намета, овакав потез само је погоршао незадовољство интелектуалне елите која се будила, осећајући колонијални систем као експлоататорски, а кулминација је уследила омаловажавањем филипинских интелектуалаца од стране клера. Заправо, главно поприште конфронтација било је поље високог образовања где су се мисионари држали застарелих наставних планова, одбијајући да у курикулум укључе шпански језик као обавезан предмет. Управо захваљујући овом сукобу, дошло је до масовног одласка филипинске омладине на европске студије и касније формирања групе тзв. просвећених (*ilustrados*) појединаца. Осим стицања квалитетног образовања, одлазак на студије у Европу, омогућио је филипинској омладини да се ослободи осећаја инфериорности у односу на Шпанце и, у складу са политичким идеалима свог времена, самопоуздано захтева модернизацију друштва, једнакост права и исту шансу за све становнике Филипина.

XIX ВЕК ИЛИ ВРЕМЕ НАЦИОНАЛНОГ БУЂЕЊА

Након што је континентална Америка стекла независност, Шпанији је до 1898. год. остала само мала острвска област на Антилима, Филипинска и Маријанска острва, као и још нека острва Микронезије, а сва политичка дешавања на Иберијском полуострву имала су важне последице на стабилност удаљене филипинске

---

38) Пошто су након мексичког добијања независности Филипини изгубили царинске приходе и у економском смислу разлог постојања, да би преживели било је неопходно спровођење корених административно-политичких реформи.

колоније. У том смислу,³⁹ већ је сам почетак XIX века био обележен поштравањем односа између нативног становништва, шпанских власти и мисионара. У односу на први колонијални реакциони талас, који је код већине Филипинаца пробудио тзв. фолк каолицизам, модерна верзија хиспанизоване филипинске културе устоличила се на феномену моћи, односно, имућности, док је категорија етничкост као друштвене категорије заузела секундарно место. На тај начин, до краја XIX века друштвени идентитет изграђен на етничкој разноликости Кинеза, шпанских местика и урођеничке елите заменио је идентитет изграђен на основу класне припадности и професије. Заправо, шпански креолци и национални лидери ујединили су новонастале друштвене групе промовишући појам „филипински“ као појам националности. Иако је била малобројна у односу на класу филипинских сељака, нова филипинска елита имала је већ уобличену структуру сачињену од поглавара (*caciques*) или земљопоседника настањених у Манили, средњег слоја закупаца и трговаца који су истовремено били представници урбаног дела професионално изграђене популације (доктори, адвокати, новинари, свештеници и радници – рачуновође, чиновници, радници у фабрикама, на доковима итд.). Из овог урбаног слоја издвојили су се интелектуалци као кључна снага која је пропагирањем националистичких идеја путем књижевне критике артикулисала захтеве филипинског народа и поставила темеље ослобађању од Шпанаца. Истовремено, као важан фактор у обликовању филипинског идентитета и борбама за независност издвојио се и урођенички клер и независни верски покрети. Заправо, упркос заједничком циљу, националистичка борба коју је водио народ Филипина није била продукт јединственог народног покрета. На првом месту били су захтеви за једнакошћу Филипинаца и Шпанаца које је промовисала филипинска интелектуална елита. Са друге стране, отпор према мисионарима био је продукт израженог верског диверзитета који је владао међу Филипинцима који су неговали дубоко усађене култове и анимистичка веровања, различите синкретистичке форме настале под утицајем ислама, хришћанства и милитаристичких покрета,⁴⁰ али и незадовољства због развоја земљопоседништва.

39) María Lourdes Díaz-Trechuelo Spinola, *Filipinas: La Gran Desconocida (1565-1898)*, нав. дело, стр. 254–255.

40) Иако нису били нарочито политички организовани, верски милитаристички покрети, тј. браниоци Хрисовог страдања (*payson*) били су јака опозиција колонијалним властима, поготову шпанском клеру.

Током 1843. избила је војна побуна и јасно су декларисани циљеви борбе за ослобађање од колонијалних сила, а шездесетих година почели су да круже памфлети чији су аутори били филипински свештеници који су протестовали против дискриминације Филипинаца. Након тога уследила је побуна против шпанске владе, тј. устанак код луке Кавите (*Motín de Cavite*) 1872. године. Сукоб је кулминирао када су власти окривиле три филипинска свештеника који су уживали велику популарност и углед међу народом и одлучиле да их погубе. Истовремено, конзервативно оријентисани представници шпанске власти започели су прогон угледних филипинских породица које су подржавале револуцију у Шпанији 1860. године. Међутим, уместо утеривања страха, ове мере пробудиле су пркос народних маса које су страдале учиниле мученицима и још више подстакле ширење национализма.⁴¹ Током 1873. године знатно се увећао број филипинских лука које су учествовале у светској трговини, а 1882. године објављене су и прве новине на шпанском и тагала језику *Diariong Tagalog*. Један од најистакнутијих представника сепаратистичког покрета био је Хосе Рисал (*José Rizal*)⁴² који је у Европи лобирао за спровођење реформи унутар филипинске колоније. Програм пропагандиста подразумевао је промене у области јавне управе, заустављање корупције у власти, повратак достојанства Филипинцима и њихово званично прихватање као грађана Шпаније, затим усвајање и примену шпанских закона и на територији Филипина као провинцији Шпаније, ограничавање моћи шпанског клера који је управљао скоро свим секторима јавног живота, директно опорезивање грађана у складу са њиховим имовним стањем уместо плаћања данка и присилног рада, као и формирање филипинске владе са представницима у шпанском парламенту.⁴³ Рисал је 1892. године у Манили основао Филипински лигу (*La Liga Filipina*) због чега је протеран у северни Минданао, док је радикалније настројен Андрес Бонифасио (*Andrés Bonifacio*) оформио тајно друштво *Katipunan*. У периоду од 1896. до 1897. год.

41) Шпанци су брзо угушили побуну, искористивши је као изговор да јавно погубе два местичка и једног креолског свештеника и тако зауставе ширење револуционарног духа на Филипинима. Patricio N. Abinales and Donna J. Amoroso, *State and society in the Philippines*, нав. дело, стр. 104.

42) Хосе Рисал је био песник, романописац, историчар, доктор, есејиста, политички критичар и полемичар који се својим књижевним радом и идејама издвојио као „први Филипинац или централна личност револуционарне генерације”. Исто, стр. 108

43) John N. Schumacher, *The propaganda movement: 1880-1895: the creation of a Filipino consciousness, the making of the revolution*, Ateneo de Manila University Press, Manila, 2002, p. 26, 28-29.

погубљени су и Рисал и Бонифасио, али су револуционарне борбе настављене. Руководећи се политичко-економским и стратешким интересима, 1898. год. Сједињене Америчке Државе објавиле су рат Шпанији. Председник Вилијам Мекинли (William McKinley) који је од почетка желео да оформи поморску базу у Манили одлучио је да изврши анексију Филипина и тако осигура америчке интересе на Пацифику, Кини и Источној Азији. У том циљу Мекинли је издао „Проглас о добровољној асимилацији“. Због свог стратешког и економског значаја, Филипини су постали центар међународног интересовања. Мировним споразумом у Паризу потписаним 10. децембра 1898. Шпанија је коначно одлучила да уступи Филипине Американцима у замену за 255 милиона долара.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Резимирајући друштвени развој и политичку економију Филипина у прехиспанском периоду, могуће је закључити да су Филипини раног периода имали децентрализоване насеобине које су попут других насеобина Југоисточне Азије у културолошком смислу делиле хијерархијско, али ипак флуидно друштвено уређење и политику условљену трговинским активностима и трибутарним односом према Кини. Мали барангаји су често били повезани међусобним трговинским активностима и сродничким мрежама поглавара, задржавајући притом своју политичку аутономност. Доласком Шпанаца и освајањем Филипина 1565. године успостављен је релативно неинвазиван колонијални систем који је због велике удаљености од метрополе и специфичне регионалне географије прилично био флексибилан у односу на аутохтони, због чега није ни дошло до наглог демографског пада нити потпуне деструкције локалног друштвено-политичког уређења, већ пре постепене културолошке трансформације.

Као облик колективне самосвести, неопходно је имати у виду да национални идентитет настаје првобитно као индивидуални продукт самоспознаје који, на основу јачања друштвене солидарности, доводи до освешћивања разлике у односу на друге или стране колективне идентитете.⁴⁴ Будући да се национални идентитет заснива на спознаји заједничких карактеристика припадника једне нације које је разликују од других (језик, раса, религија, етнос, ми-

44) Јован Базић, „Национални и европски идентитет у болоњском процесу“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3/2011, стр. 32.

тологија, култура итд.),⁴⁵ хиспанизација Филипина деловала је као незаобилазан друштвени феномен и покретач за акцију у изградњи филипинског субјективног идентитета.

За разлику од колонизаторских модела Португалаца, Холанђана и Енглеза у којима су се окупација и колонизација спроводиле превасходно оснивањем фабрика или трговачких компанија на стратешки важним местима, шпанска монархија учинила је Филипине делом својих територија помоћу оснивања мањих насеобина које су уз подршку војника спроводили надзорници или шефови (*capataces*). На овај начин, колонијални административни апарат сведен на војнике, чиновнике и црквена лица опстајао је и поред лимитираних новчаних средстава јер је већи део њихових недлежности пренет на енкомендеросе, мисионаре и локалне представнике власти који су омогућавали очување главне руте преко које се остваривао најважнији циљ трговања и експлоатисања колоније, а без употребе прекомерне силе. Истовремено, упркос ограниченом броју Шпанаца, присуство мисионара олакшало је организацију живота у колонији, а сарадња са локалним лидерима који су се прилагодили систему шпанске управе омогућила је развој економије засноване на обради парцела на енкомијендама, наплати пореза, принудном раду Филипинаца и самоодрживом привредном систему на основу пиринчаних усева.

Како је код Филипинаца културна матрица била нераскидиво повезана са политичким животом заједнице, друштвени односи подразумевали су захвалност према покровитељу или заштитнику заједнице. На тај начин, развој елитне класе био је омеђен оквирима аутохтоне културне традиције у којој је однос између подређених и надређених увек био двосмерна улица, а усвајање хришћанства само је допринело уједињењу народа. Међутим, оно што је заиста допринело прихватању секуларног и англосаксонског културолошког модела, није било размимоилажење са хиспанским културним идентитетом, већ нестанак са политичке сцене генерације хиспанско-филипинских интелектуалаца који су се на основу културолошке асимилације залагали за изједначавање филипинских права са шпанским. Коначно, под утицајем револуције и оснивања Републике, као и наредних генерација филипинских историчара стасалих у окриљу америчког режима, пропагиран је

---

45) Anthony D. Smith, *Национални идентитет*, Београд, Библиотека XX век, 2010, стр. 20-31.

концепт етничке чистоте и одбацивање шпанске и местичке културе, а уместо хиспанског утицаја, географско-расни фактор азијске матрице прихваћен је као главно обележје филипинског идентитета. Ипак, дубљи аналитички процес изградње филипинског националног идентитета неминовно почива на темељима колективног идентитета филипинског народа, развијаног управо током хиспанског периода, као и на аутохтоној традицији Филипина и спољним цивилизацијским факторима као незаобилазним у изградњи било које нације.

ЛИТЕРАТУРА

- Abinales Patricio N. and Amoroso Donna J., *State and Society in the Philippines*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham [etc.], 2005.
- Álvarez Luís Alonso, „Repartimientos forzosos y economía en las islas Filipinas bajo dominio español, 1565-1815”, (En M. Menegus, comp.), *El repartimiento forzoso de mercancías en México, Perú y Filipinas*, Instituto de Investigaciones Dr José María Luis Mora, México, D.F., 2000, pp.170-215
- Barton Roy Franklin, *The Religion of the Ifugaos*, Kraus, New York, 1969.
- Базић Јован, „Национални и европски идентитет у болоњском процесу“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3/2011, стр. 25-46.
- Celdrán Ruano Julia, „La configuración del sistema jurídico hispano en las Islas Filipinas: orígenes y evolución (siglos XVI-XVIII)”, *Anales de Derecho*, [S.l.], v. 27, p. 28-65, dic. 2009. Internet, <http://revistas.um.es/analesderecho/article/view/117981>, 28/ 01/ 2017
- Constantino Renato, *The Philippines: A Past Revisited*, Tala Publishing Servies, Quezon City, 1975.
- Corpuz Onofre D., *An Economic History of the Philippines*, University of the Philippines Press, Quezon City, 1997.
- De la Costa Horacio, “Church and State in the Philippines during the Administration of Bishop Salazar 1581-1594”, *The Hispanic American Historical Review*, 30/3, 314-335.
- Díaz-Trechuelo Spinola M. L., *Filipinas: La Gran Desconocida (1565-1898)*, EUNSA, Pamplona, 2001.
- Elizalde Pérez-Gruoso M. D., *Economía E Historia En Las Filipinas Españolas: Memorias Y Bibliografía: Siglos XVI-XX*, Fundación MAPFRE Tavera, Madrid, 2002.
- Felix Alfonso, *The Chinese in the Philippines*, Solidaridad Pub. House, Manila, 1966.
- Hidalgo Patricio *Encomineda, tributo y trabajo en Filipinas, (1570-1608)*, Edición Polifemo, Madrid, 1995.
- Molina Antonio M., „Provincia, sí; colonia, no”, *La Revista de Comunicación de la SEECI*, DOI: <https://doi.org/10.15198/seeci.1998.1.1.81-92>, 28/ 03/ 2015

- Loarca Miguel de, „Relacion de las Yslas Filipinas”, 1582a, *The Philippine Islands* (eds. E. Blair and J. Robertson, Vol. 5), The Arthur H. Clark Company, Cleveland, 1903, str. 34-187.
- Smith Anthony D, *Nacionalni identitet*, Beograd, Biblioteka XX vek, 2010.
- Schumacher John N, *The Propaganda Movement, 1880-1895: The Creation of a Filipino Consciousness, the Making of the Revolution*, Ateneo de Manila University Press, Manila, 2002.
- Schurz William Lytle, *El galeón de Manila*, Ediciones de Cultura Hispánica, Madrid, 1992.
- Scott William H., *Barangay: Sixteenth-century Philippine Culture and Society*, Ateneo de Manila University Press, Quezon City, Manila, Philippines, 1994.
- Ollé Manual, *La empresa de China: de la Armada Invencible al Galeón de Manila*, Acantilado, Barcelona, 2002.
- Rodao García Florentino, *España Y El Pacífico*, Agencia Española de Cooperación Internacional en colaboración con la Asociación Española de Estudios del Pacífico, Madrid, 1989.

Sanja Stosic

THE SPANISH COLONIAL POLICY AND ITS IMPACT ON THE FORMATION OF THE FILIPINO NATIONAL IDENTITY

Resume

The history of the Philippines from 1521 to 1898, also known as the Spanish Colonial Era, is based on the mode of indirect colonial rule through collaborating Philippine elite, which had important implications for patterns of social control. The subject of this work is the consideration of the Philippine national identity as the form derived from the Spanish colonial policy as well as of the Filipino collective self-consciousness. During the Spanish colonial period, the economy was based on exploitation, both of land and of Indian labor. The Spaniards introduced a centralized political and administrative system in the Philippines and left indigenous groups to administer their own affairs but under Spanish overlordship. While governmental authority was concentrated in Manila, local *caciques* extended their influence at the local and provincial levels.

Until late in the Spanish colonial era, the parish priests was the only Spaniards in the archipelago. As the most remote

of the Spanish colonies, and the one without treasured resources, the Philippines served mainly as a military outpost and as an entrepôt for the galleon trade between Manila, Mexico, China and Europe. For much of the Spanish Colonial Era, there was no substantial development of domestic industries or agricultural resources. As part of the *encomienda*, the *datus* (renamed *cabezas de barangay* or *caciques*) were responsible for local collection of the tribute, organization of labor and administration of justice. On the other hand, various religious orders enjoyed great level of autonomy that increased over time, so the parish priest became the only representative of colonial authority in more than half the Philippine villages. Although the Spanish colonial rule had vast cultural implications, its most profound influence was on the Philippine land-tenure patterns and national identity.

Filipino nationalism began with an upsurge of patriotic sentiments and nationalistic ideas which Spain couldn't recognize and interpret adequately. The sense of national consciousness came from the Creoles, the working class and the developmental ideologies of the intellectual elite who fought for political legitimacy. At the same time, folk Catholicism promoted a millennial inclination which facilitated peasant protests and rebellions. The transformation of Philippine society reached its climax with the emergence of regional power centers. During the late eighteenth century the regionalized pattern of growth in intra-Asian trade as well as the trade boom with European and American markets in the mid nineteenth century reinforced distinct regional corps. Instead of the Spanish colonial regime, Anglo-American trading dominated the Philippine export economy and established direct links with different parts of the archipelago, which thus contributed to a fragmentation of strong national identity. In that context, the national identity of the Philippines must be regarded as an important collective phenomenon and initiator for social and political action emerged as a consequence of the Spanish colonial policy as well as the result of traditional elite paternalism of political and economic Philippines' elites and the inevitable influence of the international forces.

Keywords: Spain, the Philippines, colonial policy, mestization, national identity.

Овај рад је примљен 13. децембра 2017. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 20. децембра 2017. године.